

trükkjeit eleveníti fel, ez manapság itt-ott divat is lett, ebben a kötetben viszont legalább félig adekvát.

A belbecs legalább olyan hívogató, mint a külsín. „A magyar irodalomban nem három, hanem négy egyenrangú műnem létezik: a líra, a dráma, az epika [...] és az ezekkel teljesen egyenrangú műfordítás” – állítja Bánki Éva, s tény, hogy a Rába György által „szép hűtlenségnek” nevezett műfordítás a fordítók életművének és korának is alkotórészévé válik. Ily módon a jelen antológiába beválogatott műfordítások a 20. és 21. századot is visszatükrözik, s alkítják is, amennyiben elfogadjuk, hogy a nyolcvanas évektől a „magasirodalomban” (hegymászó kútfők leleménye) is megfigyelhető a trubadúrlíra kultusza.

Három vagy még több nemzedék műfordításai feleselgetnek egymásra: Babits Mihálytól Radnóti Miklóson át, Illyés Gyulán és Baranyai Ferencen keresztül egészen a leg-

újabbakig, akik közül három kivételesen „hűtlent” feltétlenül kiemelek: Havasi Attilát, Varró Dánielt és Vaskó Pétert. A könyv még az olyan olvasónak is íncsiklandó érdekesség, aki – mint e sorok írója is – elítélendő módon a kortárs irodalom iránt jobban érdeklődik, mint régen elhalt elődei iránt. Termékeny paradoxon, hogy épp a kötet legarchaikusabb rétegét képező, gyakran mágikus céllal komponált galego-portugál női dalokban kaptak legnagyobb szabadságot kései fordítóik.

A kötet örömteli felfedezés a szívet melengető szemérmesség örök kedvelőinek éppúgy, mint azoknak, akik boldogan lobogtatják újra és újra, hogy minden kornak megvan a maga szexuális forradalma, s minden korban ott a pimaszul világias és pajzán BEAT.

KÉPES GÁBOR

(Szerkesztette Bánki Éva, Kairosz Kiadó, Budapest, 2004, 599 oldal, 5400 Ft)

Kultúra

MADARÁSZ IMRE:

Irodalomkönyvecske

Az első fülon a szerzőről szóló legfontosabb adatok között olvashatjuk azt az elképesztő tényt, hogy a

könyv írójának „1984-től közel ezer publikációja és húsz önálló könyve látott napvilágot”. Lehet-e ezek után még többet mondani az irodalomról? Mit rejthet ez a karcsú kötet, mely címe szerint is csak „könyvecske”?

Az *Irodalomkönyvecské*ben az immár másfél évtizedet egyetemi katedrán töltött irodalomtudós, italianista professzor aforizmaszerű tömörséggel megfogalmazott, szenvedélyes gondolatait olvashatjuk *általában* az irodalomról és *különösen* napjaink Magyarországnak irodalmi életéről; arról, hogy mi az irodalom, a könyv, az írói lét lényege. A rövid fejezetek leginkább azzal a céllal készülhettek, hogy további gondolkodásra sarkalljanak bennünket, hiszen címeik olyan átfogó témákat jelölnek ki, mint *Ki az író?*, *Milyen nyelven írjon az író?*, *Író és kritikus*, *Író és neve*, *Élmény és irodalom*, *Irodalom és reklám*, *Írói rang otthon és külföldön*, ám a rövid, egy-két bekezdésnyi írások nem engednek kellő teret az egyes – igen fontos – témák alapos, nagy gondolatívű bemutatásához. A sorokból süttő indulat azonban jelzi, hogy égető kérdésekről van szó, és ha Madarász nem is ad megoldási javaslatokat a kortárs magyarországi irodalom nehéz problémáira – s tán emiatt sok helyen nem is megy túl a szokásos „irodalmi panaszkodás” terepén –, mégis az, hogy vette a bátorságot és nem sajnálta a fáradságot, hogy az irodalom általános helyzetén eltöprengjen, elismerésre méltó.

A szerző irodalomszemlélete elsősorban romantikus alapokon áll: a művet mint az egyszeri, „ihletett”, „isteni” pillanatban létrejött alkotást tételezi, s ehhez társul, hogy az írói

szerepet a vátesz, a lángoszlop, az iránymutató fákláláng alakjában látja megvalósíthatónak. E nézőpontból kevésbé látható be az a hatalmas kulturális-művelődési összeomlás, amely a számítógép és az internet elterjedésével bekövetkezett, s tán ezért olvashatjuk a könyvben, hogy az írógép és a számítógép közötti váltás „azoknak sikerült inkább, akik képesek gondolataik száguldását a tollnál nem kisebb sebességgel követni gépirással, mivel ezen a téren *az írógép és a számítógép használata között nincs döntő különbség*” (kiemelés tőlem – T. A.). E vélemény éppen azt az összefüggést nem veszi figyelembe, hogy a számítógépes szövegbeírás során sokkal könnyebben javíthatjuk az elrontott szövegrészeket, s ez óhatatlanul arra csábít mindenkit, hogy kisebb felelősséggel fogalmazzon. E helyzet következménye pedig az, hogy a rosszul fogalmazott és a számítógépbe hirtelen bepötyögött részeket – lustaságunk avagy *hibriszünk* okán – már nem javítjuk ki, nem írjuk újra. Az első pongyolaságokból így lesznek megszokott, s rossz esetben, az idő múltán normatív elemek.

A szándék és megvalósulása közvélemény sokszor bepréseli magát a nyomda ördöge, s ez különösen az ehhez hasonló, meglehetősen erős didaktikájú könyvek olvastán okoz kellemtelen érzést. A számítógépes „olcsó tördelést” kárhóztatva mondja Madarász, hogy az „egy-egy írók azt

hiszik, ha számítógépük tud egyenes jobb oldali margót csinálni, akkor ők már könyvet tördelni is tudnak. Egynémely vékonypénzű kiadók kapva kapnak a »jó« ötleten, mellyel megspórolhatják a tördelőszerkesztőt – s az eredmény nem is marad el, hajmeresztően tördelt kiadványok formátlan formájával.” Majd néhány oldallal később ha nem is hibás, de igen csúnya sorkifuttatást láthatunk a páratlan oldalakon; persze *errare humanum est*.

Sőt! A könyvben megütött bátor hang, a kemény fogalmazás még akkor is szükséges, ha a szerző és a könyvkészítő hibázik olykor, hiszen napjainkban, amikor a világ a kulturális, majd két-három évtized múlva a környezeti és gazdasági összeomlás örvényébe hullik, mint a fuldokló utolsó kiáltását érdemes meghallanunk a régi, humanista műveltség érdekében eldübörgött szavakat.

THIMÁR ATTILA

(Hungarovox Kiadó, Budapest, 2005,
95 oldal, 1000 Ft)

SZÁVAI GÉZA:

Torzmagyar

Szávai Géza 1950-ben született Székelyföldön. Kisebbségi magyar-ként irodalmi munkásságának és erőfeszítéseinek irányvonalát mind-

végig ez a két adat határozta meg, Nicolae Ceaușescu rémuralma idején ugyanis az irodalom küldetése nem merülhetett ki az erdélyi magyar kultúra védelmezésében, hanem jelentős társadalmi-politikai szerepet kellett vállalnia. E korban a fő cél az volt, hogy az értelmiségiek megmentseék az erőszakos asszimilációtól a romániai magyar kisebbséget. A kötetben olvashatunk az 1970-es években született cikkeiből, esszéiből, kritikáiból, de találhatunk a '90-es években, sőt 2004-ben írott szöveget is.

A kötet esszéi irodalmi alkotások elemzésén keresztül társadalmi, szociológiai problémákat tárgyalnak. Avagy, Szávai kifejezésével élve, „helyzetképet” nyújtanak. Ezt a helyzetképet a hozzájuk fűzött kommentárok, magyarázatok élénkítik, melyek az adott esszé keletkezési körülményeit, fogadtatását, esetleg a szerző idővel megváltozott véleményét tárják fel az olvasó előtt. Értelmezésüket Szávai tipografikus kiemelései – a jelentős szavak és kifejezések kurzív szedése – könnyítik.

Az esszék tükröt állítanak a világ elé, amelybe pillantva láthatjuk, hogy múltunk és történelmünk nemcsak a kisebbségi magyarságra hatott torzítóan, hanem az egész nemzetközösségre is. Ezért fontos rákérdezni, hogy „kultúránknak milyen az öntudata, múlt-, jelen- és jövőtudata? Tudatosan tudatában van-e múltbéli s a jelenen át a jövőbe ve-